

Problemy wychowawcze

Polecam Państwu artykuł Pani Anny Łukawskiej- psychologa szkolnego z przygotowaniem pedagogicznym, wychowawcy wyjazdów kolonijnych. Zajmuje się psychoedukacją i socjoterapią dzieci i młodzieży, a także stresem i wypaleniem zawodowym.

Ze zjawiskiem problemów wychowawczych spotykają się rodzice, opiekunowie, a także nauczyciele i wychowawcy. Problemy czy trudności wychowawcze były, są i będą, nie da się ich uniknąć w procesie wychowania młodego człowieka. Jednak często się zdarza tak, że dziecko może poprawnie funkcjonować w rodzinie, a sprawiać problemy wychowawcze w szkole. I odwrotnie. A może być też tak, że zarówno w domu jak i w szkole wykazuje tendencję do stwarzania trudności swoim opiekunom i wychowawcom.

Pojęcie trudności wychowawcze

Pojęcie problemów/trudności wychowawczych odnosi się zarówno do relacji dziecko-rodzina jak i dziecko - szkoła. Trudności wychowawcze odnoszą się do sposobów zachowania się dziecka. Lewicki uważa, że trudności wychowawcze to ” takie zachowanie dzieci, które jest niezgodne z przyjętymi normami życia społecznego, równocześnie uporczywe i nie poddające się zwykłym zabiegom wychowawczym”. Takie zachowania dzieci najczęściej są spowodowane niesprzyjającymi warunkami życia codziennego i nieodpowiednim kierunkiem wychowania przez opiekunów. Okoń tłumaczy, że dziecko trudne, to dziecko, które ma trudności z przystosowaniem się do wymagań zarówno rodziców jak i wychowawców oraz nauczycieli. Początków takich zachowań można dopatrywać się we wczesnych latach dzieciństwa, jednak w późniejszych latach mogą te zachowania zanikać, osłabić się, ale także i nasilić się. Wszystko to zależy od sytuacji życiowej jak i wychowawczej dziecka.

Przyczyny trudności wychowawczych

Przyczyny problemów wychowawczych można podzielić na:

- A) Tkwiące w środowisku rodzinnym.
- B) Tkwiące w środowisku szkolnym.
- C) Tkwiące w dziecku.

A) Przyczyny tkwiące w środowisku rodzinnym

Rodzina jako podstawowa komórka społeczna pokazuje dziecku już od samego początku poprzez proces wychowania jakie są normy przyjęte w środowisku, wpaja mu na ogół przyjęte nawyki i sposoby zachowania w różnych sytuacjach.

To rodzina ma za zadanie wychowywać, uczyć, wspierać i pomagać pokonywać trudności wszystko po to, aby m.in. dziecko nie ulegało na różnych etapach życia niekorzystnym wpływom z zewnątrz.

Do przyczyn problemów wychowawczych tkwiących w środowisku rodzinnym zaliczyć można:

1. Warunki materialne rodziny, czyli to, co rodzina może zapewnić dziecku w sposób materialny, np. książki, ubrania, jedzenie. Kluczową sprawą jest zaspokojenie podstawowych potrzeb dziecka (tj. potrzeba jedzenia, potrzeba snu), które mają znaczenie dla jego rozwoju psychicznego. Niezaspokojone potrzeby np. jedzenia sprawia, że dziecko ma problemy z nauką, trudno mu się skoncentrować na lekcjach, gorzej przyswaja wiedzę, kłopoty z pamięcią.
W trudnych warunkach materialnych rodziny także może łatwiej dochodzić do konfliktów, tym samym rodzic może nerwową atmosferę wśród członków rodziny.
2. Nieprawidłowe postawy rodziców, które mają ogromne znaczenie na powstawanie trudności wychowawczych. Ziemska zwraca uwagę na kilka niewłaściwych postaw rodzicielskich:
 - Odrzucająca- rodzice nie chcą mieć kontaktu z dzieckiem, przejawiają wobec niego negatywne uczucia, m.in. nie lubią go.
Często ich zachowanie względem dziecka jest nacechowane agresją. Starają się wpływać na jego zachowanie ale poprzez zastraszanie czy stosowanie kar.
 - Unikająca - rodzice nie interesują się dzieckiem, jego zachowaniem, problemami i troskami, marzeniami.
Czas spędzany z dzieckiem nie sprawia im przyjemności a tym samym zaczynają unikać wspólnych chwil.
 - Nadmiernie ochraniająca - wynika z postawy lękowej do otaczającego świata jednego z rodziców lub obojga.
Każdą sytuację w jakiej dziecko się znajduje rozpatrują w kategoriach stresu i niebezpieczeństwa. Rodzice próbują chronić dziecko nawet w sytuacjach, które tego nie wymagają.
 - Nadmiernie wymagająca - rodzice wymagają od dziecka więcej niż jest ono w stanie udźwignąć, pokazując mu, że zawsze mogło coś zrobić lepiej.
W tej postawie dziecko jest krytykowane i wytykane są mu błędy i niedociągnięcia.

3. Błędne metody wychowawcze - najczęściej bywa tak, że jeden rodzic jest tym złym i wymagającym, a drugi tym dobrym i pobłażliwym.
W obecności obojga rodziców dziecko postępuje tak jak nakazuje rodzic, do którego dziecko odczuwa największy strach.
Rodzice także często są niekonsekwentni w swoich zachowaniach względem dziecka, np. za takie samo przewinienie raz od dziecka nie zostają wyciągnięte konsekwencje a za drugim razem już tak, co powoduje, że dziecko otrzymuje sprzeczne sygnały od rodziców. Stosowanie samych kar przy braku nagradzania, brak uzgodnienia wśród rodziców sposobów karania oraz nagradzania. Wszystkie te zachowania prowadzą do powstawania trudności wychowawczych.
4. Rodzina niewydolna wychowawczo – niewydolność rodziców przejawia się brakiem zaradności życiowej, nie są w stanie sprostać obowiązkom wychowawczym. Prowadzi to do tego, że dziecko w takiej rodzinie nie posiada poprawnego wzorca ani autorytetu do naśladowania. Staje się szybko samodzielne, przy braku kontroli ze strony rodziców.
5. Rodzina z problemem alkoholowym - alkoholizm w rodzinie ma ogromnie negatywny wpływ na rozwój dziecka, które żyje w ciągłym strachu, przeświadczeniu, że tego rodzica należy unikać. Rodzic pokazuje swoją postawą negatywne wzorce zachowań, używając przy tym wulgarnego języka, dopuszczając się kradzieży, często stosując przemoc wobec współmałżonka i dzieci.
6. Nieprawidłowa organizacja życia rodzinnego- w takiej rodzinie dziecko doświadcza dezorganizacji w postaci braku ustalonych praw i obowiązków nie tylko wobec niego samego ale także całej rodziny, brak ustalonych pór posiłków, wyznaczonych godzin snu, brak kontroli ze strony opiekunów wykorzystywanego przez dziecko czasu wolnego. W ten sposób dzieci nie uczą się przestrzegania obowiązujących norm.

B) Przyczyny tkwiące w środowisku szkolnym:

1. Przeładowane programy nauczania, które utrudniają pracę nauczyciela. W ten sposób nauczyciel nie ma możliwości skupiać się na potrzebach, zainteresowaniach czy predyspozycjach uczniów a skupia się na planowym i terminowym zrealizowaniu programu nauczania.
2. Osobowość nauczyciela: wśród cech, które ułatwiają pracę wychowawczą dobrego wymieniać należy, m.in. życzliwość, sprawiedliwość, zaangażowanie, a także demokratyczny styl kierowania oraz umiejętność komunikowania się z uczniami. Utrudniać z kolei może nadawanie uczniom etykiet, np. „uczeń trudny, leniwy”, zaniżanie oczekiwań wobec uczniów oraz nie znajomość ich sytuacji życiowych, a także brak umiejętności wyrabiania w uczniach pozytywnej postawy do nauki.
3. Współpraca na linii szkoła – dom rodzinny ucznia: współpraca z rodzicami pozwoli na lepsze kształtowanie odpowiednich postaw w dzieciach, a także wpłynie pozytywnie na rozwój osobowości.

C) Przyczyny tkwiące w dziecku:

1. czynniki genetyczne, czyli mogą być to np. chromosomopatie, które mają związek m.in. z wiekiem rodziców, przebytymi przez nich chorobami.
2. uszkodzenie ośrodkowego układu nerwowego, mogą mieć związek z patologią ciąży. Uszkodzenie układu nerwowego może być wynikiem urazów czaszki, wstrząsów mózgu, zapaleniem opon mózgowych, bądź niedotlenieniem mózgu.
3. obniżony poziom sprawności umysłowej, który może mieć związek z chorobą, która towarzyszy dziecku od samego początku, jako wynik wczesnodziecięcych urazów czaszkowo-mózgowych, mogą być to również zaniedbania od wczesnych lat życia dziecka.
4. zaburzenia somatyczne (chorobowe), choroby przewlekłe, które utrudniają dziecku normalne funkcjonowanie, co pociąga za sobą szereg różnych często nieakceptowanych zachowań dziecka, które może nie radzić sobie np. w nauce szkolnej z powodu choroby, ale poszukuje uznania, akceptacji w oczach kolegów oraz przynależności do grupy poprzez zachowania wychodzące poza przyjętą normę.

W zależności od etapu szkolnego w jakim dane dziecko się obecnie znajduje, od tego będzie uzależnione pojawianie się różnych problemów wychowawczych. Oczywiście dodatkowy wpływ ma środowisko społeczne, jednak trudności są zmienne i uzależnione od wieku dziecka.

Trudności wychowawcze u dzieci szkolnych najczęściej występują jako:

- brak zainteresowania nauką;
- agresja fizyczna (np. przepychanie się, bójki, uderzenia, kopanie) i słowna (np. wyzwanie kolegów, zastraszanie);
- lekceważenie i niewykonywanie poleceń nauczyciela;
- nadmierna ruchliwość;
- złośliwość, hałaśliwość;
- wagary i ucieczki;
- nieumiejętność rozwiązywania sytuacji problemowych;
- kradzieże;
- kłamstwa;
- niszczenie mienia zarówno na terenie szkoły jak i poza;
- płaczliwość;
- palenie papierosów, pierwsze próby sięgania po alkohol (dzieci w starszym wieku szkolnym).

Jak poradzić sobie z problemami wychowawczymi?

Na samym początku należy zacząć od sprawdzenia skąd się biorą owe trudności i problemy wychowawcze, ponieważ nie każdą przyczynę można rozwiązać w ten sam sposób.

Czasami wystarczy zmienić metody wychowawcze, być bardziej konsekwentny i stałym w wymierzaniu kar i nagród. Niekiedy wystarczy spróbować zmienić swoją postawę na bardziej wspierającą dziecko, dającą mu w ten sposób poczucie bezpieczeństwa i możliwość popełniania błędów, tak aby miało sposobność uczenia się poprzez doświadczenie.

Jeżeli skorygowanie metod wychowawczych oraz postaw nie przyniosą spodziewanych rezultatów a współpraca ze szkołą bywa niesatysfakcjonująca i dziecko w dalszym ciągu stwarza problemy wychowawcze, można wtedy sięgnąć porady specjalisty, najczęściej psychologa. Specjalista pomoże zidentyfikować problemy i zmierzyć się z nimi w sposób konstruktywny, tak aby przyniosły te starania i zmiany oczekiwane efekty. Dodatkowo aby wzmocnić i ugruntować swoją wiedzę można także sięgnąć po literaturę fachową z dziedziny pedagogiki i psychologii, która porusza temat trudnych zachowań dzieci i problemów wychowawczych.

Jeżeli jesteś rodzicem dziecka sprawiającego problemy wychowawcze:

1. Spróbuj znaleźć przyczyny tych problemów. Postaraj się ani dziecka nie obwiniać, ani go bronić. Bądź sprawiedliwy.
2. Dużo rozmawiaj z dzieckiem, staraj się zrozumieć i wspierać go.
3. Zwróć uwagę na emocje jakich doświadcza dziecko.
4. Bądź odpowiedzialnym rodzicem i ucz odpowiedzialności swoje dziecko.
5. Wspólnie pokonujcie trudności jakie napotyka dziecko.
6. W swoich postawach staraj się być konsekwentny.
7. Jeżeli czujesz, że potrzebujesz wsparcia to nie bój się o nie prosić specjalistów w szkole, czy w poradni pedagogiczno-psychologicznej.

Artykuł znajduje się na stronie: <https://charakterownia.pl/problemy-wychowawcze/>

Literatura:

1. Jundziłł I. (1989). Trudności wychowawcze w rodzinie. Warszawa: PWN.
2. Lewicki A. (1987). Jak powstają trudności wychowawcze. Warszawa: Wiedza Powszechna.
3. Okoń W. (2001). Nowy słownik pedagogiczny. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
4. Ziemska M. (2009). Postawy rodzicielskie. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Wiedza Powszechna.